

PROF. NECATİ LUGAL'I KAYBETTİK

Dr. Müjgan Cumbur

23 Mart 1964 günü, aziz hocamız Prof. Necati Lugal Tanrının rahmetine kavuştu. Onun yeri doldurulamayacak kaybı, Türk bilim âlemi kadar, özellikle şarkiyat çevreleri kadar, Türk Kütüphaneciliği için de büyük olmuştur.

Prof. Mehmet Necati Lugal, 2 Nisan 1299 (1878) tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Soyca Trabzon'un Çizmecioğulları diye anılan ailesine mensuptu. Babası devrin ileri gelen bilim adamları, devlet büyükleri tarafından sayılıp sevilen müderris Hacı Hüseyin Hüsnü Efendi (1) idi. İlim ve edebiyat dostu, kitap sever bir aileden gelen Prof. Lugal, öğrenimini İstanbul'da kısmen resmî okullarda, kısmen de özel olarak yapmıştır. 1903 yılında Maarif Nezaretine intisap ederek Darülmüallimin'in ilk, orta ve yüksek kısımlarında Fars dili ve edebiyatı öğretmenliğinde bulunmuş, bir yandan da Şeyhülislâm Musa Kâzım Efendi'nin Fatih Camiiindeki derslerine devam etmiş, 1905 de icazetnamesini almıştır. Aynı yıl Mercan idadisine tayin edilmiş, daha önce bir süre de Kuzguncuk Alyans İsrailit mektebinde lisan-ı Osmanî öğretmenliğini yapmış, girdiği müsabaka imtihanını kazandıktan sonra Soğukçeşme Askerî Rüştiyesi'ne Farsça öğretmeni olmuş, 1906 da ruus imtihanını kazanmış, 1907 de Bayazıt Camii'nde ders vermeğe başlamıştır. Sonra sırasıyla İstanbul Sultani'si, Kuleli Askerî İdadisi, Darüşşafaka ve Darülmülâfetaliliye medreselerinde 1917 yılına kadar ulûm-ı diniyye, Arapça ve Farsça öğretmenliklerinde bulunan Necati Lugal, memlekete binlerce öğrenci ve seçkin kişi kazandırmıştır. O yıllarda yetiştirdikleri arasında bugün ordinaryüs profesörler, profesörle mevcuttur. Bu sebeple Prof. Necati Lugal'a Hocaların Hocası demek bir gerçeği ifade etmek oluyor.

1917 yılında Harbiye Nezaretince açılan imtihanı kazanan Necati Bey, Almanya'daki Türk öğrencilerine hoca ve müfettiş olarak gönderilmiştir, bu görevi sırasında Alman Şarkiyat çevrelerinin dikkat ve ilgisini çekiyor ve Hamburg Üniversitesi'nin daveti üzerine, bu üniversitenin Şarkiyat Enstitüsü'nde 13.1919 da imf yardımcılığa getiriliyor. 1.9.1921 de aynı enstitünün lektörlüğüne tayin ediliyor. 30.9.1939 a kadar bu görevde kalan Prof. Lugal, İkinci Dünya Harbinin çıkışı üzerine yurda dönüyor. İsmail Saib Efendi'nin emekliye ayrılmasıyla açılan Bayazıt Umumî Kütüphanesi Müdürlüğü'ne tayin ediliyor. Söylendiğine göre, bu yere Necati Beyi, ısrarla, İsmail Saib Sencer tavsiye etmiştir. İstanbul Kütüphaneleri Birinci Grup Şefi olarak 1943 e kadar bu görevde kalan Prof. Lugal, bu arada, kütüphanelerimizdeki yazmaların ve diğer eserlerin korunması konusunda Dr. W. Gottschalk, Prof. Ritter, Fehmi Ethem Karatay'ın da dahil oldukları bir komisyona üye olarak katılmış, Ayasofya Kütüphanesindeki eserleri incelemiş ve

(1) Hacı Hüsnü Efendi için Bk. İbümlemin Mahmud Kemal Inal : Son asır Türk Şairleri, İstanbul 1937, 4. Cüz. S. 670-680.

durumu Millî Eğitim Bakanlığına sunmuştur. 1943 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Klâsik Şark Dilleri Profesörlüğüne tayin edilen Prof. Necati Lugal... Türk Kütüphaneciliğine ilk hizmetleri bu 1939 - 1943 yılları arasındadır. Prof. Lugal D.T.C.F. Klâsik Şark Dilleri Profesörlüğünde 1952 Temmuzuna kadar kalmış, bu tarihte yaş haddi sebebiyle emekliye ayrılmıştır.

Daha sonra yapılan çağrıya uyarak 1 Kasım 1957-1 Ağustos 1958 tarihleri arasında iki sömestr Bonn Üniversitesi'nde misafir profesör olarak bulunmuş, 15 Mart 1959 - 15 Ekim 1959 tarihleri arasında da Frankfurt Üniversitesi Şarkiyat Enstitüsü'nde misafir profesör olarak ders vermiş, aynı zamanda Deutsche Forschungsgemeinschaft'ın Almanya'daki bütün yazmaların kataloglanması projesiyle bağlantılı olarak Arapça yazmaların kataloglanması ile görevlendirilmiştir. Yurda tekrar avdetinde bir süre Türk Tarih Kurumu'nda Şarkiyat Uzmanı olarak çalışan Necati Hoca, 27 Mayıs 1960 Devrimini takiben değişen Üniversiteler Kanunundaki yaş haddinin kaldırılması üzerine, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Klâsik Dini-Türkçe Metinler Şerhi Profesörlüğüne tayin edilmiştir. Hocamızın bu son görevi olmuştur.

Prof. Necati Lugal'in kitap ve kütüphanelerle ilgisi bütün hayatı boyunca devam etmiştir. Babası Hacı Hüsnü Efendi kitaplarını Bayazit Kütüphanesine bağışladığı gibi, Prof. Lugal de Almanya'ya giderken kitaplarını bu kütüphaneye hediye etmiştir. Yurt içinde yaptığı her gezide ilk ziyaret ettiği yerler hep kütüphaneler olmuş, kütüphanelerde zamanla unutulmuş pek çok değerli eseri yeniden bulup not etmiş, yayımlamaları için bunları, yetiştirdikleri genç bilim adamlarına tavsiye etmiştir. İlmî kıskançlık nedir bilmeyen, daima vermeyi isteyen, ilmini çevresindekilerin önüne seren eşsiz bir hoca idi. Kütüphaneciliği almaktan çok veren bir meslek olarak her zaman takdir ve tebci ederdi. Tek çocuğu Mihin Eren'in (Tarih Kurumu Kütüphanesi Müdürü arkadaşımız) iyi bir kütüphaneci olarak yetişmesinde Prof. Necati Lugal'in büyük rolü olmuştur, sanıyorum. Talebelerini yetiştirmekte de aynı ihtimamı göstermiş, öğrencilerine yalnız bilgisinden bir şeyler değil, insanlığından da pek çok şeyler vermiştir. Yetiştirdikleri arasında pek çok bilim adamlarımız, Üniversitelerimizde ehliyetle vazife görmektedirler. Necati Hoca yetiştirdiklerini aynı zamanda kopup ayrılmaz dostluk bağlarıyla birbirine bağlayan, birleştiren bir insandı.

İslâm kültürü sahasında muazzam bilgisiyle, bu kültürün son büyük temsilcilerinden biriydi. Bu bakımdan bıraktığı boşluk kolayına değil, belki hiç bir zaman doldurulamayacaktır. En güç metinleri anlayıp çözmekte olağanüstü bir mahareti, vardı. Bu konuda değil yurt içinden en tanınmış batılı müsteşriklerin bile kendisine başvurduğu bilinmektedir. Ve Necati Bey, bu büyük bilgisine rağmen mütevazı insandı. Merhum Ord. Prof. Şerefeddin Yalçın bu bakımdan, hocamızı, kütüsü içinde pamuklara sarılı çok nadide ve baha biçilmez bir elmasa benzetirdi. İyi insandı, iyilik sever ve doğru insandı. Müstesna şahsiyeti onun çevresinde, her meslekten ve her seviyeden kişileri kapsayan geniş bir dostluk halkası kurmuştu. İnsanları hep iyi tarafları ile tanıtır ve tanıttırdı. Necati Beyi ilim adamı olarak, insan olarak bütün müstesna hususiyetleriyle tanıtmak benim gücümün üstündedir. Onun bu dünyadan göçüşü, bizler için, onu sevenler için gerçekten yıkıcı ve acı olmuştur.

Aziz Hocamızın yattığı yer nur, durağı cennet olsun.